

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ KLASZTORY FRANCISZKANÓW P.W. ZWIASTOWANIA N.P.M.,
OB. PARAFIALNY

2. Czas powstania

1637 - 1665

3. Miejscowość

Z A M O Ś Ć

4. Adres ul. Łukasieńskiego 1

nr hipoteczny

lub. ewid. gruntów

5. Przynależność administracyjna

województwo zamojskie

gmina miasto Zamość

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo lubelskie

powiat zamojski

8. Właściciel i jego adres

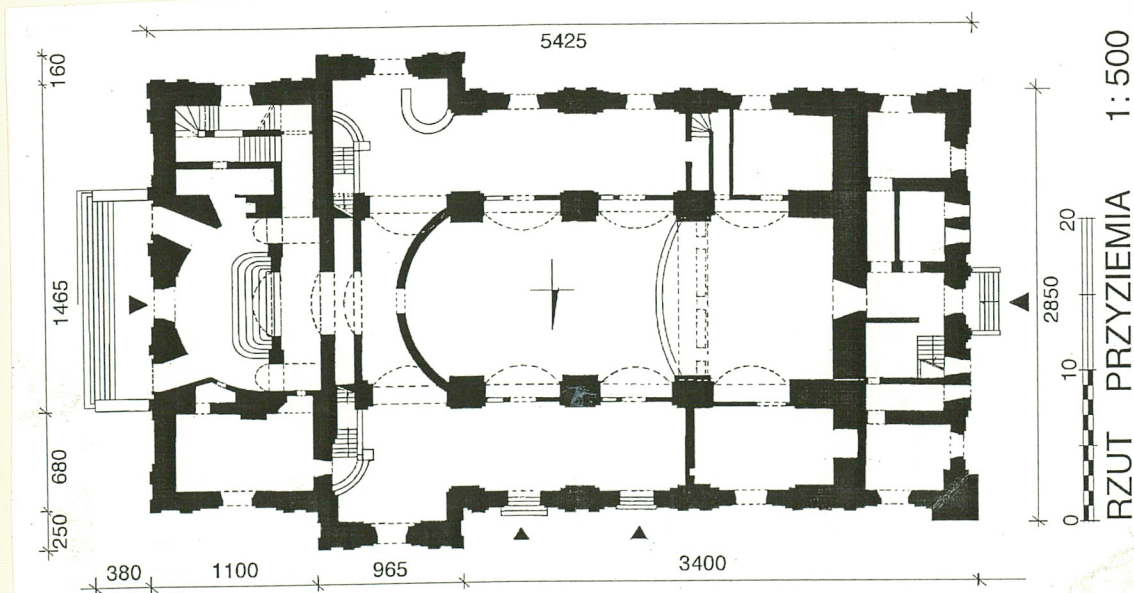
Parafia rzym.-kat. p.w.
Zwiastowania N.P.M.

9. Użytkownik i jego adres

j.w. (Kościół-wejście od wsch) +
PLSP im. B. Moranda (wejście
od zach.)

10. Rejestr zabytków

Nr A/230 data 13.10.1982.

Kościół wraz z klasztorem ufundowany przez ordynata Tomasza Zamoyskiego i jego żonę Katarzynę z Ostrogskich. 13 VI 1637 r. uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod budowę Kościoła projektu Jana Jaroszewicza. W 1655 r. przeniesiono franciszkanów osadzonych w 1603 r. przy drewnianym kościele Św. Krzyża na Przedmieściu Lwowskim do nowej, murowanej świątyni. Zasadnicze prace budowlane prowadzono do 1665 r. W 1672 r. kościół uległ częściowemu uszkodzeniu przez pożar. Od ok. 1680 do 1685 r. inż. arch. Jan M. Link prowadził prace nad jego upiększeniem (budowa wysokich szczytów). 4 IX 1689 uroczysta konsekracja kościoła. W k. XVII w. wzniesiono na pd.-zach. od kościoła wolno stojącą dzwonnice. 1774 - budowa dwóch ołtarzy. Po kasacie klasztoru przez zaborcę austriackiego w l. 1784-87 były tu Siostry Miłosierdzia, a następnie na pewien czas wrócili franciszkanie. W 1808 r. nastąpiła kasata kościoła, który w związku z rozbudową Zamościa jako fortecy został przeznaczony w 1817 r. na magazyn wojskowy, a klasztor całkowicie rozebrany w 1820 r. Wojsko użytkowało kościół (jako magazyn) do 1918 r. Ze względu na potrzeby militarne w l. 1820-40 dokonano przebudowy kościoła na kościół, dzieląc jego wnętrze na 4 kondygnacje. W 1826 r. rozebrano dzwonnice. W 1887 r. zmieniono bryłę kościoła przez obniżenie dachu, rozebranie wysokich szczytów i zmianę sklepienia nad nawą główną na niższy drewniany strop. W 1895 r. restauracja elewacji oraz dekoracja fasady zach. W 1918 r. w kościele znalazł pomieszczenie Sejmik Powiatowy i Dom Ludowy Polskiej Macierzy Szkolnej im. St.

Sytuacja. Kościół usytuowany na skraju miasta, w jego pd.-wsch. części, na parceli tuż przy rondzie u zbiegu ulic Łukasińskiego, Partyzantów i Okopowej. Zwrócony do ronda elewacją wschodnią. Przed elewacją zach. skwerek ujęty ulicami Żeromskiego i Staszica. Elewacja pn. wzdłuż ul. Staszica. Od strony elewacji pd. parking.

Materiał i konstrukcja. Murowany z cegły pełnej. Otynkowany. Portal w elewacji zach. kamienny. Pozostały detal architektoniczny (cokół, obramienia otworów okiennych, pilastry w wielkim porządku) wykonane z cegły i w tynku (sztuczny kamień?). Szczyty ceglane otynkowane. Piwnice na 3 różnych poziomach sklepione kolebką. W pozostałych kondygnacjach gładkie stropy. Więźba dachowa krokwiowo-stolcowa. Dach kryty blachą. W kościele podłoga drewniana, w nawach bocznych i w przedsionku cementowa. Pierwotne wejście do kościoła (obecnie wejście do PLSP) od strony zach. tworzą schody kamienne 6-stopniowe. Wewnętrzne drewniane 3-biegowe z duszą. Od wschodu schody zewnętrzne kamienne 8-stopniowe. Schody wewnętrzne w przedsionku cement + lastriko, również 8-stopniowe, jednobiegowe. Drzwi w portalu zach. metalowe, dwuskrzydłowe, ze szklanym nadświetlem z kratką + małe jednoskrzydłowe metalowe. W elewacji wsch. 3 prostokątne otwory-drzwi dwuskrzydłowe, drewniane, z nadświetlem. W elewacji pn. 2 pary drzwi prostokątnych, drewnianych. W elewacji pd. 1 drzwi dwuskrzydłowe, drewniane obite blachą. W przyziemiu elewacji pn. i pd. prostokątne otwory okienne. W 1 kond. (elewacji pn., pd. i zach.) okna prostokątne wielokwaterowe. W 2 kond. (wszystkich elewacji) prostokątne zamknięte półkoliście, wielokwaterowe. W 3 kond. elewacji zach. oraz 3 kond. elew. pn. i pd. (ponad dachami naw bocznych) mniejsze prostokątne wielokwaterowe.

Rzut.

Kościół orientowany. Założony na planie krzyża łac. jako pierwotna bazylika, z szeroką nawą główną, węższymi bocznymi, stosunkowo krótkim transeptem i 2 kaplicami po bokach prezbiterium. Korpus główny 4-przęsłowy, 3-nawowy. W elewacjach pn. i pd. czytelne zakończenie transeptu.

Bryła.

Trójkondygnacyjna (tylko nawa główna, dawne prezbiterium i transept). Pozostałe części dwukondygnacyjne z wysokim przyziemiem. Podpiwniczony w całości (piwnice na 3 różnych poziomach). Nad nawą główną i prezbiterium dach dwuspadowy z lukarnami, trójspadowy nad transeptem, nad nawami bocznymi jednospadowy. W elewacjach bocznych czytelne zakończenie transeptu w postaci ryzalitów.

Elewacje.

Frontowa. 7-osiowa, 2-kondygnacyjna, o wyraźnych podziałach wertykalnych, które tworzy 10 pilastrów kompozytowych w wielkim porządku, zgrupowanych po 3 wokół osi środkowej i po 2 na narożach. Oś środkowa z otworem wejściowym, ujętym bogato profilowanym portalem, złożonym z 2 kolumn ustawionych na tle zdwojonych pilastrów w porządku kompozytowym, z wydatnym belkowaniem z wyłamanym tympanonem.

14. Kubatura ok. 22882 m ³	15. Powierzchnia użytkowa ok. 1546,1 m ² + ok. 773 m ² /sale PLSP/ = ok. 2319,1 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne sakralne	17. Użytkowanie obecne sakralne + szkoła
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.) Po 1945 r. remont ogólny i otwarcie w części pomieszczeń Liceum Sztuk Plastycznych (1946). W l. 1971-1972 remont m.in. piwnic. W 1985 r. remont dachu. W l. 1986-1988 restauracja elewacji i portalu, arch. Włodzimierz Będkowski. W 1993 r. drobne prace adaptacyjne związane z powrotem franciszkanów i przywróceniem kościoła do kultu jako parafialnego (kino "Stylowy" przeniesiono do GKO przy ul. Lubelskiej).		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Fundamenty i ściany nośne budynku w stanie dobrym. Sklepienia, stropy, konstrukcje i pokrycie dachu w stanie dobrym.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie			

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

22. Bibliografia

Katalog Zabytków Sztuki. Woj. lubelskie, pow. Zamość, opr.
J. Z. Łoziński, A. Miłobędzki, B. Wolff, Warszawa 1953,
mps, s. 8.

Zamość. Dawny kościół franciszkanów. Dokumentacja history-
czno-architektoniczna, opr. M. Sulimierska-Laube, Warszawa
1981, mps.

A. Kędziora, Dawna architektura i budownictwo Zamościa,
Zamość 1990, s. 35-36.

Zabytki architektury i budownictwa w Polsce, t. 48, woj.
zamojskie, pod red. H. Krzyżanowskiej, Warszawa 1991,
s. 124.

J. Kowalczyk, Zamość. Przewodnik, wyd. 3, Zamość 1995,
s. 83-85.

23. Uwagi różne

REGIONALNY OŚRODEK
STUDIÓW I OCHRONY
ŚRODOWISKA KULTUROWEGO
20-113 Lublin, ul. Archidiakańska 4
W. 012565023-34000000
83-1-831-43101

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

Małgorzata Kowalczyk

tekst ..... Lechosław Lameński, IX 1997
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki ..... Roman Zwierzchowski, IX 1997
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. Małgorzata Kowalczyk, Jacek Studziński, VI 1997
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów ..... ROSIOŚK Lublin

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

Wkładka nr 1, 2 i 3.

1. Miejscowość.....	Z A M O Ś Ć	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....	miasto Zamość	KOŚCIÓŁ KLASZTORNY FRANCISZKANÓW	c.d. pkt. 12 i 13
3. Województwo.....	zamojskie	P.W. ZWIASTOWANIA N.P.M., OB. PARAFIALNY	sytuacja

c.d. pkt. 12. Staszica. W l. 1922-27 arch. T. Zaremba adaptował wnętrze na kino-teatr "Stylowy" (czynne od 1 IX 1926 do 1993). W l. 1925-33 w budynku tym mieściło się również skromne zamojskie Muzeum Regionalne oraz inne instytucje komunalne. Podczas okupacji hitlerowskiej budynek mieścił kino "Kapitol" i niemiecki dom żołnierza. Styl: barokowy.

c.d. pkt. 13. Otwór wejściowy obramowany wałkiem i prostokątną opaską. Nadświetle oddzielone kamienną belką nadproża. Nad portalem prostokątny otwór zamknięty półkoliście, w płaskiej wnęce z kluczem w zwieńczeniu. Wysoki cokół wysunięty do przodu na wysokości baz pilastrów, sięgający 1/2 otworu wejściowego. Pomiedzy pilastrami osi skrajnych w 1 i 2 kond. półkoliście zamknięte blendy. Oś środkowa (4), 1 i 7 z większymi i szerszymi otworami okiennymi, szersze od pozostałych. Otwory okienne w osi 1 i 7 1 kond. oparte o górną krawędź cokołu przerywają gzyms kordonowy z nadokiennikami w formie odcinków gzymsu wspartego na kostkach. Otwory 1 i 7 osi w 2 kond. analogiczne do otworu osi środkowej, z podokiennikami w postaci gzymsu wspartego na kostkach. We fryzie nad otworami w 1, 4 i 7 osi okrągłe otwory. W osi 2, 3, 5 i 6 nieduże prostokątne otwory okienne w obu kondygnacjach wciśnięte między pilastry, z tym, że w 1 kond. półkoliste małe nisze oddzielone od okna pasem muru, w 2 kond. bezpośrednio nad otworem. Bazy pilastrów profilowane tworzą rodzaj fryzu kordonowego przebranego na wysokości otworów okiennych 1 i 7 osi. Na kapitelach pilastrów mocno profilowany gzyms z gładkim fryzem. Ponad kapitelami pilastrów fryz ujęty od góry i od dołu mocno profilowanym gzymsem zaakcentowanym na osiach pilastrów. Ponad fryzem elewację wieńczy trójkątny gładki tympanon ujęty z 3 stron gzymsem. W gładkim polu tympanonu płaskorzeźbiony orzeł w koronie. W cokole po stronie pd. 1 okienko piwniczne, po pn. - okienko i wejście.

Boczne. (pn. i pd.). Analogiczne, z otworami i podziałami powtarzającymi układ i podziały elewacji zach. 6-osiove. Wysoki cokół z gzymsem kordonowym, w który wchodzi otwory okienne 1 kond. z nadokiennikami w formie odcinków gzymsu wspartego na kostkach. Otwory okienne 2 kond. prostokątne zamknięte półkoliście z kluczem w arkadzie, z podokiennikami w postaci odcinków gzymsu wspartego na kostkach. Pilastry pogrupowane po 2. Jedynie pomiędzy osią 5 a 6 w elew. pn. oraz 1 a 2 w elew. pd. - 3. Pomiedzy pilastrami półkoliście zakończone blendy w obu kondygnacjach. Oś 2 elewacji pn. i 5 w elewacji pd. tworzy ramię transeptu. Ponad dachami naw bocznych gładka ściana nawy głównej z wyraźnie wyodrębnioną górną częścią transeptu, 4-osiova. Trzy osie tworzą otwory okienne bez obramień na przedłużeniu osi 3, 4 i 5 w elewacji pn. oraz 2, 3 i 4 w elewacji pd. 1 oś w elewacji pn. i 4 w elewacji pd. tworzą analogiczne otwory okienne w ramieniu transeptu, ujęte 3 pilastrami z każdej strony. Całość ujęta prostym gzymsem wieńczącym. Elewacja pn. różni się jedynie wprowadzeniem prostokątnych otworów wejściowych w osi 3 i 4 kond. 1.

Elewacja wsch. (pierwotnie elewacja zakończenia prezbiterium). 3-kondygnacyjna, 5-osiova. Schody

Wkładkę założył: ..... Małgorzata Kowalczyk, X 1997

(imię, nazwisko, data)

ROSioŚK Lublin

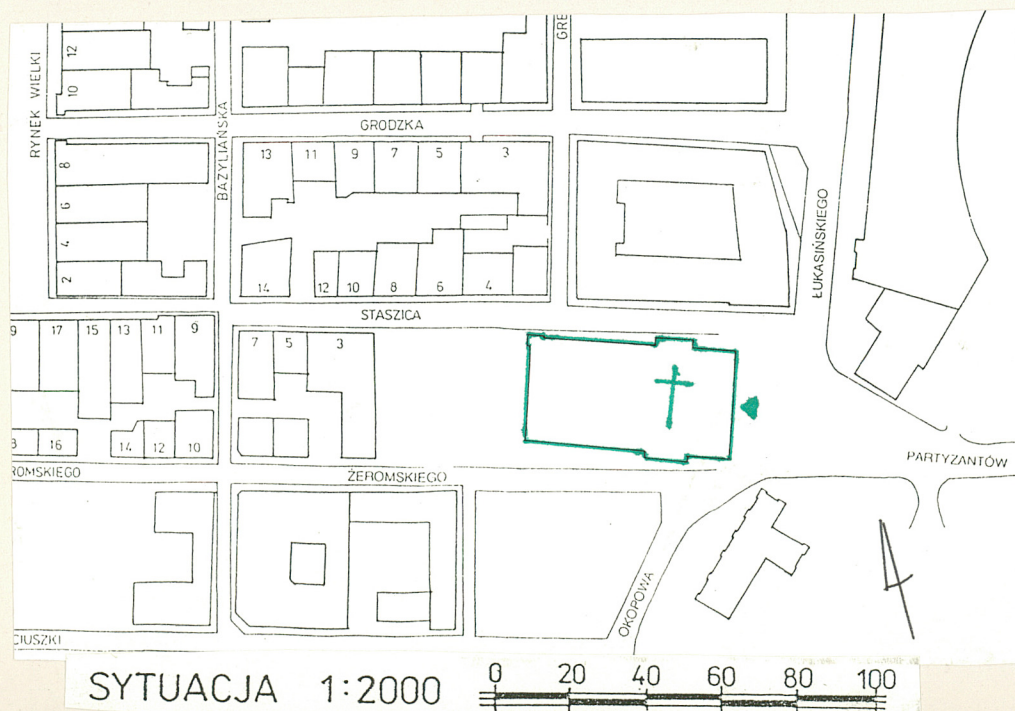
Miejsce przechowywania negatywów: .....

na szerokość 3 osi środkowych. 1 i 5 osi 1 kond. tworzą prostokątne nisze. 2-4 - otwory wejściowe, również prostokątne. Ponad otworami wejściowymi i niszami odcinki gzymsu na kostkach, jako forma nadokiennika. Analogiczny element jako podokienniki w kondygnacji 2. Otwory okienne 2 kond. osi 2-4 jak i nisze osi 1 i 5 prostokątne zamknięte półkoliście. Wszystkie z kluczem. Gładki fryz ujęty od dołu i od góry rozbudowanym profilowanym gzymsiem zaakcentowanym na osi pilastrów. 3 kondygnacja 3-osiowa przez szerokość osi 2-4, nakryta trójkątnym tympanonem. Osie tworzą 3 prostokątne otwory okienne, w osi środkowej z odcinkiem gzymsu jako nadokiennikiem, w osiach 1 i 3 z płycinami nad i pod otworami. Otwory 1 i 3 osi obu kondygnacji ujęte 2 pilastrami każdy. W 1 kond. zdwojone pilastry na narożach. 3 kondygnacja zwieńczona trójkątnym tympanonem. Po bokach pełne attyki ze słupkami kryjące dachy dawnych naw bocznych.

Wnętrze. Mimo licznych przebudów zachowało się szereg elementów wskazujących na jego pierwotne ukształtowanie. W korpusie zachowane wszystkie filary (obrotowe i częściowo przekształcone), dzielące wnętrze na nawę główną i nawy boczne. Fakt, że w kościele mieściło się kino spowodował zmianę organizacji ruchu. Do kościoła wchodzi się od strony dawnego prezbiterium. Ołtarz główny stoi w miejscu dawnego wejścia w elewacji zach. Zachowała się dawna półkolista absyda w całym obrysie. Powyżej balkon dawnego kina, obecnie chór muzyczny (?). Powyżej arkad oddzielających nawę główną od naw bocznych pomiędzy filarami nawy głównej po 2 niewielkie balkony (obecnie emputy ?). Pozostałością po kinie jest wyraźny spadek podłogi od dzisiejszego wejścia głównego ku ołtarzowi.

Wyposażenie. Nie zachowało się nic z pierwotnego wyposażenia kościoła. Obecny b. skromny wystrój jest całkowicie współczesny i niekompletny (zwykle ławki w nawie głównej i b. skromne niearchitektoniczne ołtarze: główny i w nawie pd.).

1. Miejscowość.....	Z A M O Ś Ć	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....	miasto Zamość	KOŚCIÓŁ KLASZTORNY FRANCISZKANÓW	
3. Województwo.....	zamojskie	P.W. ZWIASTOWANIA N.P.M., OB. PARAFIALNY	
			fotografie

elewacja pn.

elewacja wsch.

elewacja pd.

Wkładkę założył: ..... Małgorzata Kowalczyk, X 1997 .....

(imię, nazwisko, data)

ROSIOŚK Lublin

Miejsce przechowywania negatywów: .....

pn. ramię transeptu

pd. ramię transeptu

fragment elew. pn.

portal w elew. zach.

fragment elew. pd.

obecny przedsionek

nawa główna-widok na arkadę

1. Miejscowość.....	Z A M O Ś Ć	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....	miasto Zamość	KOŚCIÓŁ KLASZTORNY FRANCISZKANÓW	
3. Województwo.....	zamojskie	P.W. ZWIASTOWANIA N.P.M., OB. PARAFIALNY	
			fotografie

nawa gł. - widok na chór muzyczny
(dawny balkon)

jedna z loży - empor

nawa boczna - pd.

Wkładkę założył: Małgorzata Kowalczyk, X 1997

(imię, nazwisko, data)

ROSIOŚK Lublin

Miejsce przechowywania negatywów: .....

nawa boczna pn. - widok na arkadę

obejście za dawnym prezbiterium

ołtarz główny

ołtarz w nawie bocznej (pd.)